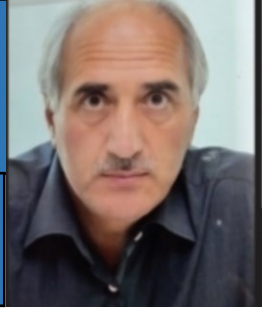


TUTKULAR ÜZERİNE...

ŞABAN
KUMCU



Kişideki budalalığın kişiyle ilgisi yoktur. İnsanın büyüklüğe olan düşkünlüğü ve kötülüğe olan meyli içinde öyledir. Bu heyecan verici görünüşler gerçekte, kişinin dış nedenler karşısındaki zavallılığından başka bir şey ifade etmez. Düşüncenizi yönetmediğiniz andan itibaren budalalık, yalnız dilin hareketiyle kendiliğinden meydana gelir. Bütün suçlar kişinin kendini koyuvermesinden doğar.

Kavgaları başlatan duygularımızın asıl kaynağı aşırı “heyecan” duymaktır. Oysa, davranışlarımızı disiplin altına almak terbiyenin ta kendisidir. Kişi terbiye edilmeden zevk sahibi olamaz. Sadece birtakım alışkanlıklar edinir. Bir insan ilkönce, mutlu olmayı bilmelidir.

Dilimizi tutmasını becerebilsek o zaman bütün yargılarımız bir düşüncenin sonucunda ortaya çıkar. Ruhumuz, güzeli bulmuş olur. Zamanla bu tarz bizde bir kültür oluşturur. Herkes tarafından bilinen, takdir edilen, yıpranmamış güzel eserler meydana getirmek ancak, insanı insan yapar. Bunun için sadece duygularımızla hüküm vermeyi bırakıp, bizi teselli edecek denenmiş kitaplara yönelmemiz; zihnimizi, beynimizi ve düşüncelerimizi geliştirmemiz gerekir. Duygunun fazlası, kişinin kendine karşı savaşı açması demektir.

Bir genel kültür kitaplığı kurulduğunda, güzel metinleri, değerli çevirileri, bunlarla birlikte; şairlerin, politikacıların, ahlakçıların, düşünürlerin bütün hazinelerini orada bulacağız diye hemen kitaplara sarılırız. Karşımızda, kültürlerini gözlerimizin önüne seren son derece bilgili ve aydın kişiler buluruz. Oysa kültürü ne başkasına vermek ne de özetlemek mümkündür. Aydın olmak demek; her şekilde

kaynağa gitmek, şundan bundan ödünç almak değil, kendi avucumuzun içinden kana kana içmek demektir. Eğer insan psikolojisini öğrenmek istiyorsak, psikoloji kitaplarından değil, insanları bütün yönleriyle canlandıran ve anlatan Moliere’in, Shakespeare’in, Balzac’ın kitaplarından öğrenmeliyiz.

Mesela, Balzac’ın tutkular üzerindeki düşüncelerini, on sayfada yapılan özetinden değil, dehanın tasvir ettiği yarı karanlık toplumun tamamını, birini diğerinden ayırt etmeden okumak ve anlamak gerekir. Çünkü aydınlıktan karanlığa geçişte, onunla asıl konuya girip, romancının davranışı izlenmelidir. Doğru ve insanca takip edilecek yol budur. Bunun için, hiçbir “not”un bulunmadığı büyük eserlere başvurmalı, özetten kaçınılmalıdır.

Özet, bizi sadece eserin aslına yöneltmeyi sağlar. “Not” güzele asılan bayağılıktır. Bu gerçek bilim için de böyledir. Yeni buluşlar kişiyi aydın etmek için yeterince olgunlaştırmaz. Genel kültür, turfanda şeylerle yenilikleri reddeder.

Tutkularımızın dili bizi her zaman yanıltır. Bu cümleyi şöyle açabiliriz. Bedenimizin dinlenmiş, uyanık veya yorgun, uyuşuk olduğu zaman, hayal gücümüzün gözlerimizin önüne getirdiği şey; üzüntülü, karanlık veya sevinçli, parlak hayaller dünyasıdır. Öğrenciler çoğu zaman bu küçük ve önemsiz olan gerçek sebebi araştırıp, değiştirecekleri yerde; olayları veya diğer arkadaşlarını suçlarlar.

İmtihanların ufukta belirlediği sıralarda, elektrik ışığı altında çalışırken gözleri yanar, baş ağrısı

çekerler. Bunlar, uyuyup, dinlenmekle çabucak giderilecek ağırlardır. Fakat, temiz ve saf olan öğrenciler bunu akıl edemezler.

Çabuk öğrenemediğini, düşüncelerinin bir sis perdesi altında kaybolduğunu, yazarların düşüncelerinin kendilerine doğru gelecek yerde, kâğıt üzerinde kaldığını düşünürler. Sınavların güç, kendilerinin de kabiliyetsiz olduğuna hükmedip üzüntüye kapılırlar. Sonra, gözlerini geçmişe doğru çevirir, o iç burkucu sis perdesinin içinden hatıralarını seyre dalarlar. Faydalı bir şey yapmadığını, her şeyin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini, hiçbir şeyin aydınlanmadığını ve düzene konulmadığını fark eder veya fark ettiğini sanırlar. Arkasından hemen geleceğe bakıp zamanın kısa olduğunu, işin ise çok yavaş ilerlediğini düşünüp, başlarını ellerinin arasına alıp kitaplarına dönerler.

Oysa yatıp uyumaları gerekirdi. Duydukları üzüntü, asıl devayı onlardan gizler. Özellikle yorgun oldukları zaman işe koyulurlar. Tam bu zamanlarda onlara, Descartes’la, Spinoza’nın derin bilgeliği lazımdır. “Hayal gücümüzün ileri sürdüğü hipotezlere güvenmeden, sadece düşünceyle, tutkularının dilini anlamamız ve buna inanmamız gerekir.” Bu da üzüntülerinin en belirgin kısmını birdenbire yok eder. Çünkü biraz baş ağrısıyla göz yorgunluğu dayanılacak şeylerdir. Öyle çok uzun sürmez. Ancak umutsuzluk korkunçtur. Sebeplerini kendiliğinden artırır.

Tutku, en manasız sözleri yeteri kadar açıklar. Çünkü heyecan adalelerimize bulaşır bulaşmaz, beden makinemiz hiç kimseye danışmadan titrer, koşar, vurur, bağırır hatta hiçbir maksadı olmadan nutuk da çekebilir. Bir sarhoş küfrettiği zaman ne Allah’ı düşünür ne de şeytanı. Bir gevezenin sözünde hemen her kelime makineden çıkmış gibidir. Üstünde titizlikle durulduktan sonra söylenen sözlerde bile bir şişirme payı vardır. Bunlar belki daha önce üzerinde düşünülmüş ama söylendiği anda azıcık olsun üzerinde durulmamış şeylerdir.

Kısaca, söz demek çoğu zaman gürültü demektir. Nasıl ki kılıç madeni bir ses çıkarır, rüzgâr iniler, kapı gıcırdarsa, heyecanlı insan da bunlar gibi söz gürültüsü çıkarır. Anlamak için kulak kesilene acırım. Anladığımı sanan kişiye daha çok...Çünkü ortada anlaşılacak bir şey yoktur.

Ama dikkat. İnsanca söylenmiş canlı, renkli, bir tatlı sözde, çoğu zaman anlaşılması gereken çok güzel şeyler vardır. Güzellik hemen hemen hiç aldatmayan bir özelliktir. Dengeli bir vücut yapısıyla ayarlanmış tutkuların varlığını kolaylıkla anlar, hissederiz. Onun içindir ki hem güzel hem de her bakımdan uyumlu, dengeli bir şarkıcı, şarkısını kusursuz söyler. Büyük şairler de böyledir. Onların mısralarında duyguların en güzelini en insanca olanını duyar, düşüncelerin en olgun yansımalarını hissederiz. Dinlemek denen şey işte budur...

Tutkularının ve heyecanının esiri olan küplere binmiş bir kadını veya bir erkeği dinlerken, sanki Çince konuşuyorlarmış gibi, sözlerinden hiçbir şey anlamayız. Değerli, güzel, insanca bir düşünce kırıntısı bulamayız. Sadece duyarız, dinlemeyiz. İki de gürültü etmekten ileri gitmez. Pişano müzik aletidir diye önüne oturup ellerini üstüne koyan her insanın güzel çalacağını sanmak delilik olur. İnsan dili de piyanoya benzer, yumruklamaya kalktınız mı dikkate değer hiçbir ses çıkaramazsınız. Kızdığımız, sabırsızlık içinde kıvrandığımız, hayretler içinde kaldığımız zaman, söylediğiniz sözlerin hiçbir anlamı yoktur. İlk anda çıkardığımız bu gürültüden bir anlam çıkarmaya çabalarsanız; iyi insan, hatta doğru insan bile değilsiniz demektir. Öncelikle insan, bir insanı dinlemeyi öğrenmelidir...

Kaynakça: Alain, Söyleşiler 2, Milli Eğitim Basımevi, Ankara,1962